

Проект
вноситься народними депутатами
України - членами Комітету
Верховної Ради України з питань
фінансів, податкової та митної
політики Гетманцевим Д.О. та
іншими

ПОСТАНОВА
Верховної Ради України
про доповідь Голови Національного банку України
Верховній Раді України про діяльність Національного банку України

13 травня 2020 року на позачерговому пленарному засіданні Верховної Ради України була заслухана доповідь Голови Національного банку України Верховній Раді України про діяльність Національного банку України.

Відповідно до статті 99 Конституції України, забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією центрального банку держави - Національного банку України.

При виконанні своєї основної функції Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Національний банк у межах своїх повноважень сприяє фінансовій стабільності, в тому числі стабільності банківської системи за умови, що це не перешкоджає досягненню основної цілі.

Законом України «Про Національний банк України» передбачено, що Національний банк також сприяє додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, що це не перешкоджає досягненню стабільності банківської системи та підтримці цінової стабільності в державі.

Статтею 15 Закону України «Про Національний банк України» саме на Правління Національного банку покладена функція приймати рішення щодо економічних засобів та монетарних методів для необхідності забезпечення стабільності і купівельної спроможності національної валюти.

Проте, за результатами аналізу, Правління Національного банку України, проводячи жорстку монетарну політику як у 2019 році та на початку 2020 року, так і починаючи з 2014 року, не забезпечило в межах своїх повноважень підтримання стійких темпів економічного зростання та відновлення кредитування економіки. Грошово-кредитна політика, що здійснювалась Правлінням Національного банку України, була реакцією із запізненням на суттєві внутрішні та зовнішні негативні події, та її вплив процентної на зростання реального ВВП залишився обмеженим, а висока облікова ставка

сприяла значному перетоку фінансових ресурсів у державні боргові зобов'язання.

Зниження номінальної облікової ставки в умовах однієї з найбільших у світі реальних (номінальна облікова ставка за вирахування показника інфляції) облікових ставок та достатніх економічних підстав та можливостей було не виправдано повільним.

Політика Національного банку України протягом як 2019 року та на початку 2020 року, так і протягом останніх 5 років спрямовувалася виключно на досягнення мети щодо інфляції. В своїй операційній діяльності Національний банк України був сфокусований виключно на даній меті, поряд з якою завдання забезпечення макроекономічної і фінансової стабільності, розширення кредитування, монетизації економіки та економічного зростання стали другорядними.

Національний банк України проводив надзорську монетарну політику і допустив гостру демонетизацію економіки. Слід зазначити, що рівень монетизації економіки (відношення грошової маси до номінального ВВП) скоротився з 58,8% у 2014 році до 34,2% у 2019 році. У порівнянні з іншими країнами на сьогодні кількість грошей в українській економіці є удвічі меншою від необхідного рівня.

Слід відзначити неадекватний рівень реагування Національного банку України на загрози для фінансової стабільності та економіки в умовах поточних викликів: відсутність заходів по монетарному стимулюванню економіки, відсутність адекватних заходів спрямованих на пом'якшення вимог до оцінки кредитного ризику, наявність обмежень по операціях з облігаціями внутрішньої державної позики (далі – ОВДП), відсутність заходів спрямованих на збільшення їх привабливості, відсутність програм по викупу активів.

Національний банк України протягом п'яти останніх років використовував неефективну операційну структуру монетарної політики: в умовах охолодження економіки і гострої демонетизації в якості облікової ставки визначена ставка за депозитними сертифікатами, а не ставка рефінансування.

Високі ставки за депозитними сертифікатами Національного банку України (які становили від 18% до 13,5% протягом 2019 року) призвели до переорієнтації всієї банківської системи на фінансові операції з депозитними сертифікатами Національного банку України та ОВДП і руйнації нормального функціонування кредитного ринку;

На фоні надлишкової ліквідності в банківській системі (показники ліквідності вдвічі перевищують її нормативи) відбувся колапс кредитування реального виробництва (коефіцієнт відношення кредитів підприємствам до ВВП впав до 21% у 2019 році при нормальному рівні 60-70%), гальмування економічного зростання, а також загострено падіння промислового виробництва

та збільшення безробіття в цьому секторі, а отже збільшення міграції активного населення за кордон.

Діяльність керівництва Національного банку з ОВДП призвели до негативних наслідків, що мають ознаки «фінансової піраміди» на ринку державних облігацій, в тому числі, внаслідок штучного укріплення курсу гривні, що призвело до макроекономічних дисбалансів: відсутність належного кредитування економіки, яка в результаті не здатна генерувати достатнього обсягу коштів, аби провадити агресивну боргову політику.

Пасивна участь Національного банку України на вторинному ринку цінних паперів ускладнює залучення коштів для фінансування дефіциту бюджету. Національний банк має можливість впливати на криву дохідності за державними цінними паперами, стимулюючи її наближення до ключової ставки, проте не робить цього.

Національний банк України не вживає заходів для відновлення діяльності з купівлі ОВДП на вторинному ринку з метою підтримки ліквідності ринку цінних паперів (у тому числі з метою спрощення розміщень ОВДП на первинних аукціонах) та контролю за кривою дохідності у довгостроковому періоді (з метою подовження впливу трансмісійного механізму монетарної політики). Обсяг таких операцій повинен бути достатнім для покриття розриву фінансування дефіциту державних фінансів (з урахуванням фінансування з інших джерел), а графік проведення відповідних операцій бути узгоджений з планом платежів Міністерства фінансів України).

Фактично, сьогодні, коли Уряд відчуває гостру нестачу іноземної валюти для обслуговування зовнішнього боргу, банки, маючи достатню ліквідність в іноземній валюті, не мотивовані вкладати її у державні цінні папери через необхідність знижувати регулятивний капітал, оскільки коефіцієнт резервування за ними прив'язаний до суверенного рейтингу. Також внаслідок застосування додаткових коригуючих коефіцієнтів, банки можуть отримати від Національного банку меншу суму рефінансування, ніж вартість валютних ОВДП, які надаються у забезпечення. Таким чином, Національним банком занижується ліквідність боргових інструментів Уряду, номінованих в іноземній валюті.

Внаслідок незадовільної роботи Національного банку України, на сьогодні, фінансовий сектор України неефективно виконує функції акумулювання фінансових ресурсів та їх перерозподілу на пріоритетні потреби економічного розвитку. Потреба у забезпеченні розвитку національної економіки в умовах ризиків фінансової дестабілізації і зовнішнього, і внутрішнього походження потребувала значних важелів макроекономічної стабілізації, зміни грошово-кредитної політики, що з боку Національного банку України забезпечено не було.

Дії Національного банку в 2019 році не достатньою мірою спрямовувалися на посилення стимулів для кредитування банківською

системою корпоративного сектору економіки і призводили до поглиблення деформацій фінансового ринку України, де державні цінні папери та депозитні сертифікати Національного банку України продовжують відігравати домінуючу роль.

Національний банк України допустив штучну ревальвацію гривні у 2019 році через недостатній викуп валюти в міжнародні резерви, яка надходила в Україну внаслідок припливу спекулятивного капіталу на ринок державних запозичень. Цей приплив був обумовлений високою доходністю облігацій внутрішньої державної позики на тлі наджорсткої процентної політики Національного банку України.

Зазначене сприяло збільшенню спекулятивних доходів нерезидентів та інших власників облігацій внутрішньої державної позики через високі ставки за ними та ревальвацію гривні, але призвело до недоотримання виручки українськими експортерами та доходів державного бюджету, подальшого загострення витіснення товарів вітчизняного виробництва імпортом.

Політика Національного банку України не сприяла розширенню можливостей Уряду фінансувати надзвичайні витрати в умовах епідемії коронавірусної хвороби.

Неефективною, недостатньою та, в цілому, незадовільною була визнана діяльність Правління Національного банку Радою Національного банку – органом, на який Конституцією України покладено здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики Національного банку України.

Так, Рада Національного банку України в рішенні № 50-рд від 17.12.2019 вважає, що грошово-кредитна політика, що реалізовувалась Правлінням Національного банку України, не мала стимулюючого впливу на соціально-економічний розвиток. Рішенням Ради Національного банку України від № 49-рд 05.12.2019 «Про стан золотовалютного резерву Національного банку України та ситуацію на вторинному ринку України» діяльність Національного банку України в частині формування та реалізації валютно-курсової політики в 2019 році була визнана неефективною та такою, що не відповідає викликам сучасного розвитку України.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про Національний банк України» Правління Національного банку несе колегіальну відповідальність за діяльність Національного банку в межах компетенції членів Правління. Голова Національного банку несе відповідальність за діяльність Національного банку перед Президентом України та Верховною Радою України.

Згідно із статтею 51 Закону України «Про Національний банк України» Національний банк підзвітний Президенту України та Верховній Раді України в межах їх конституційних повноважень.

Викладене вище дозволяє встановити, що посадові особи з числа керівництва Національного банку України, у зв'язку із незабезпеченням

виконання Національним банком України функцій, визначених Законом України «Про Національний банк України», є такими, що не мають бездоганної ділової репутації. Перебування осіб, що не мають бездоганної ділової репутації, на керівних посадах у Національному банку України, є таким, що суперечить законодавству України, та є несумісним з виконанням ним завдань, покладених Конституцією України на Національний банк України.

Керуючись статтями 46, 138, 240 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», заслухавши та обговоривши на позачерговому пленарному засіданні Верховної Ради України 13 травня 2020 року доповідь Голови Національного банку України Верховній Раді України про діяльність Національного банку України, відповідно до [пункту 4](#) частини другої статті 51 Закону України "Про Національний банк України", Верховна Рада України **постановляє:**

1. Доповідь Голови Національного банку України про діяльність Національного банку України взяти до відома.

2. Встановити, що Національний банк України як у 2019 році та на початку 2020 року, так і починаючи з 2014 року не виконав повною мірою своєї основної конституційної функції – забезпечення стабільності грошової одиниці України. Національний банк України формував та реалізовував вкрай небезпечну для країни валютно-курсову політику, яка штучно поглибила кризові явища в економіці.

3. Встановити, що грошово-кредитна політика, що реалізовувалась Національним банком України як у 2019 році та на початку 2020 року, так і починаючи з 2014 року, негативно вплинула на економіку країни, зокрема шляхом штучного перетоку значних фінансових ресурсів у піраміду державних боргових зобов'язань, створивши небезпечний дисбаланс в економіці.

4. Відзначити, що політика Національного банку України не сприяла захисту економіки від впливу зовнішніх негативних впливів протягом 2019 року та під час карантину у 2020 році, а також не дозволила надати банківській системі України достатню підтримку для запобігання економічній кризі, а отже була неефективною.

5. Встановити за доцільне утворити Тимчасову слідчу комісію Верховної Ради України з питань розслідування діяльності керівництва Національного банку України та керівництва Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у 2014-2019 роках.

6. Заслухати доповідь Голови Національного банку України на пленарному засіданні протягом четвертої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання.

Голова Верховної Ради
України